

Josef Chytil

Hnízdění čápů bílých ve Strachotíně

Autor článku při pravidelném kroužkování strachotínských čápů (foto Zbyněk Piro)

Čáp bílý je obecně známým druhem ptáka – především zřejmě díky tomu, že původní způsob hnízdění v lesích vyměnil za hnízdění v blízkosti lidí, ať přímo na obydlích, či na jiných jejich stavbách a objektech. Některá hnízda mohou být čápy používána mnoho desítek let; v severním Německu je známo hnízdo využívané již přes 200 let. Lidé čápům rádi pomáhají, stavějí jim podložky pro hnízda: obecně se věří, že čáp přináší lidem štěstí (o přinášení malých dětí nemluvě). A může se dokonce stát, že starost o úspěšné vyhnízdění

„Náhradní táta“ strachotínských čápů, pan Josef Fiala (foto Josef Chytil)

čápů přeroste do takových rozměrů, že si zaslouží zaznamenat. Jedním z takových případů jsou strachotínští čápi, o něž pečuje pan Josef Fiala.

Čápi bílí zde hnízdí na komíně kůlny domu č. p. 89 v ulici Osvobození. Pan Josef Fiala vede pečlivé záznamy, z nichž vyplývá, že poprvé se zde usadil čapí pár v roce 1983. Údaje o době přiletu a o počtu vyvedených mláďat shrnul J. Fiala do jednoduché tabulky. Z ní lze

vyčíst několik zajímavých údajů. Obecně se pro naše podmínky například uvádí, že čápi přilétají okolo konce března nebo na začátku dubna. Záznamy pana Fialy však ukazují, že přilet může být roztažen do daleko širšího časového období; rozdíl mezi prvním datem přiletu na strachotínské hnízdo (14. března v roce 2004) a nejpозdějším datem přiletu (29. dubna v roce 1994) je více jak měsíc a půl! Také data přiletu z dalších let jsou ve velkém časovém rozpětí; čápy na jejich tahové cestě někdy zdrží nepřející počasí, které výjimečně může nabýt až katastrofických rozměrů, kdy stovky čápů uhynou např. vlivem sněhových bouří (situace popsaná před několika málo lety z Turecka).

Neobvyklý údaj vyplývající z tabulky je i ten, že čápi svá mláďata vyvedli dosud každoročně. Na tomto má bezesporu neocenitelnou zásluhu i pan Fiala, který mláďata často přikrmuje různými masovými směsmi, někdy možná i nad rámec nutnosti. Další jeho obrovskou zásluhou je kontrola mláďat na hnízdě s ohledem na nebezpečí zamotání se do rybářských vlasců či upoutání ptáků vlasci k hnízdu. Jsou popsány desítky případů, kdy ptáci uvízli v pohozeném či utrženém rybářském vlasci takovým způsobem, že se uskrtili, případně zahynou trýznivou smrtí hladem a žízní připoutaní někde na hnízdě či v porostu. Znáám případy každoročně takto usmrcených racků na ostrovech Střední nádrže Vodního díla Nové Mlýny. Pan Fiala proto pravidelně čápata kontroluje a z nohou nebezpečné vlasce odstraňuje. Mláďata by jinak byla odsouzena ke smrti, případně by jim hrozila amputace nebo zlomenina nohy.

Střední přiletové datum u strachotínských čápů je 2. duben a přes velkou rozkolísanost mezi jednotlivými roky se pohybuje blízko data udávaného jako průměrné přiletové datum u naší populace čápa bílého, tj. konec března až začátek dubna. Velmi zajímavý je také enormně vysoký průměr vyvedených mláďat: 3,48. Tento údaj dokonce převyšuje uvážený průměrný počet vajec na jednu snůšku u našich čápů, tj. 2,96 (Hudec, Šťastný 1994). Stejní autoři udávají průměrný počet mláďat na jedno obsazené hnízdo vždy okolo počtu dvou. Jeden z posledních údajů pro celou Českou republiku týkající se hnízdění čápů je z roku 2003 (Rejman 2004) – pro jižní Moravu a zároveň celou ČR je zde udáván průměrný počet vyvedených mláďat na jedno úspěšné hnízdo 2,5; tedy opět výrazně méně než v případě strachotínského hnízda. Pro srovnání máme k dispozici údaj ohledně počtu vyvedených mláďat z hnízd z nejbližšího okolí Strachotína – je uveden v tomto čísle RegioMu (Macháček 2009): průměrný počet mláďat je pro 251 hnízd z okolí Strachotína 2,2 mláďat; tedy skutečnost korespondující s průměrnými počty mláďat v ČR, ale opět hluboko pod průměrem strachotínského hnízda.

Vzhledem k poměrně dlouhé době sledování, celkem 27 let, jsou výše uvedené informace přinejmenším hodny pozornosti. Podle mého názoru má na vysokém počtu průměrně vyváděných mláďat velkou zásluhu pan Fiala a jeho prakticky každodenní péče o čápata na strachotínském hnízdě. Když mi loni při kroužkování čápů půjčoval své dlouhodobé přehledy, řekl mi, že zde vychoval 91 mláďat. A rozhodně nebyl daleko od pravdy, protože na jejich péči se kromě čapí samičky Zuzanky a samce Pepíka, jak jim láskyplně říká, nemalou měrou podílel...

Se strachotínskými čápy jsem zažil ještě jednu zajímavou příhodu. Pan Fiala vždy usiloval o to, aby jeho čápi odlétali do světa s kroužky na nohou – čeká, zda se mu některé z jeho mláďat vrátí do Strachotína hnízdit. Zatím se jeden ze strachotínských čápů „domov“ přiblížil zhruba na 10 km. Společně s dr. Macháčkem jsme 2. srpna 1997 na hnízdě v Nové Vsi kontrolovali dospělého čápa bílého s kroužkem. Ten se nám pomoci silného dalekohledu podařilo odečíst: jednalo se o kroužek s nápisem Národní muzeum Praha B 22918. Na kroužkovací stanici jsme dotazem zjistili, že čáp byl kroužkován jako mládě právě na hnízdě ve Strachotíně dr. Františkem Balátem dne 15. června 1986. Náš odečet se týkal tak trochu záhrobí, protože v době odečítání kroužku byl jeho kroužkovatel už osm let po smrti...

Článek je věnován panu Josefu Fialovi, obětavému milovníkovi přírody, který svou prací účinně napomáhá úspěšnému hnízdění strachotínských čápů.

První přilet čápů na hnízdo ve Strachotíně a počty vyvedených mláďat v jednotlivých letech

Rok	První přilet	Počet mláďat
1983	18. březen	4
1984	22. březen	2
1985	14. duben	3
1986	26. duben	4
1987	11. duben	4
1988	16. březen	5
1989	29. březen	2
1990	22. březen	4
1991	29. březen	3
1992	18. duben	3
1993	27. duben	3
1994	29. duben	2
1995	24. březen	4
1996	28. březen	4
1997	19. březen	5
1998	14. duben	3
1999	2. duben	3
2000	10. duben	4
2001	8. duben	4
2002	4. duben	2
2003	26. březen	3
2004	14. březen	3
2005	24. březen	4
2006	28. březen	5
2007	20. březen	4
2008	22. březen	4
2009	31. březen	3
celkem		94

Literatura

- Hudec, K. (ed.) 1994: Fauna ČR a SR, Ptáci I. Academia, Praha.
- Macháček, P. 2009: Hnízdění čápů bílých ve Strachotíně a okolí. RegioM 2009, Mikulov.
- Rejman, B. 2004: Ciconia ciconia 2003. Výsledky celostátního sčítání hnízdících párů čápa bílého v České republice v roce 2003. Skupina pro výzkum, ochranu a evidenci čápa bílého v České republice. ČSO, Praha.

Josef Chytil

The history of the breeding of White Storks in Strachotín village (South Moravia, Czech Republic)

White Storks have been breeding on the chimney of Josef Fiala's house in Strachotín since 1983. Since then Fiala has kept notes on their arrival, number of young, and other interesting observations. He also checks the nest regularly, cleaning it after heavy rains, and helping out the chicks with additional food. Very important is helping the young if they have nylon fishing line on their legs. His diary contains many interesting observations. The medium date of White Stork's arrival in Czech Republic has been around the end of March and early April. According to the Strachotín data, their arrival varies widely: the difference between the earliest arrival (March 14, 2004) and the latest (April 29, 1994) is 46 days. The average arrival date is April 2nd. Unusually high is the average number of fledged chicks: 3.48. This number is even higher than the average reproduction of the White Stork in the Czech Republic (2.96 eggs/occupied nest). The average number for successful nesting in the whole country 2.5 chicks; the same figure for 251 nests from the vicinity of Strachotín is 2.2 young (see Macháček's article in this RegioM). Very probably this high number of fledged young for Strachotín nest is the result of the continuous care for chicks by Josef Fiala. This article is dedicated to him and his White Stork friends.